

Kalevala

Szente Imre fordítása

Folytatás előző számunkból

HARMINCÉGYEDIK ÉNĚK

Kullervo gyermekkorá

Tyúkanyó nevelt csibéket, fehér hattyú fészékaljat. Csibéit a kertbe küldte, hattyúfiakat folyóra. Jött a ráró, elragadta, jött a héja, messze hordta, szárnyas rabló szerteszórta. Egyet elvitt Karjalába, másikat orosz mezőkre, harmadikat otthon hagyta. (10)

Kit Oroszországba hurcolt, kóbor kalmár lett belőle, kivel Karjalába szállott, Kalervo nevet viselte, akit otthagyt honában, az lett undok Untamoinen, apja átokverte fattya, szülei szomorítója. (18)

Hálót húzott Untamoinen Kalervo halászhelyére; azt Kalervo észrevette, halat hátizsákba rakta. Undok Untamoinen akkor iszonyú haragra gerjedt: tíz ujját tanácsba hitta, tenyerét bíróvá tette, potomságért pörbe szállott, halért háborúba kezdett. (28)

Huzakodtak-háborúztak, ám dűlőre nem jutottak; mit egymás fejére mértek, ugyanannyit visszakaptak. (32)

Másszor, másik alkalommal, pár nap múlva, némsokára Kalervo zabot vetett az Untamo-tanya tövébe. (36)

Untamolának juhái beleméntek a vetésbe, Kalervo dühös kutyája egyiket agyonharapta. (40)

Fenekedett Untamoinen Kalervóra, testvérére, hogy egész nemét kiirtja, apraját-nagyját megöli, irmagostul elpusztítja, ősi házát összedönti. (46)

Övéit övezte karddal, férfiakat fegyverekkel, gyermekkezeket gyilokkal, babamarkokat bicsakkal: indult hadba-háborúba saját édes vére ellen. (52)

Kalervo menye magában üldögélt az ablakuban. Szólt az ablakon

kinézve, maga mondta, fölfelelte: „Mintha sűrű füst forogna, viharfelhő tornyosulna szélin szántóföldjeinknek, közelében új utunknak.” (60)

De nem sűrű köd kavargott, nem fekete füst gomolygott: Untamo hada közelgett, háborúra-harcra készen. (64)

Mégjött Untamo hadával, vérszomjas vitézeivel. Kalervo hadát léverte, minden emberét megölte, házakat halomra döntve, falujukat fölperzsélve. (70)

Mégmaradt Kalervo lánya fájdalmas-feszés hasával. Martalócok őt magukkal hurcolták hazaménőben, takarítani tanyájuk, szobájukat söprögetni. (76)

Pár nap múlva, nemsokára fiat szült szegény menyecske, fiúgyermekét az árva. Nevet kéne néki adni: anyja Kullervónak hitta, Untamo világvitéznek. (82)

Azt az újszülött porontyot, félárva fiúgyerekét beletették bölcséjébe, apró réngő belsejébe. (86)

Ring a réngőben a gyermek, ringatózik, fürtje röpdös. Egy nap, másnap ringatózik, hát a harmadik nap este rugdalózni kezd keményen, minden izmát megfeszítve: pólyaszíját szétszakítja, pólyapárnáját ledobja, bölcső oldalát kirúgja, ruhácskáját ronggyá tépi. (96)

Látták: ember lesz belőle, biztos, hogy helyét megállja; Untamo ugyan remélte: világravaló legény lesz megokosodva-mégérve, félserdülve férfikorba, százatérő szolga válik, ezer emberrel fölérhet. (104)

Két hónapot nőtt vagy hármat, hát egyszer a harmadikban az a térdigérő törpe imigyen motyog magában: „Csak egyszer nagyobbra nőjek, kicsinyég erőre kapjak, megfizetek majd apámért, szenvedésért szülémnek!” (112)

Hallván Untamo e szót, mondogalódott magában: „Végül vészt hoz ez fejemre, új Kalervo lesz belőle!” (116)

Törte most fejét a férfi, asszony egyre arra gondolt: mit kezdjenek e kamasszal, hogy kerüljek el haláluk. (120)

Beletették egy bődönbe, akós hordóba helyezve, belevetették a vízbe, hullámok közé hajítva. (124)

Két-három napot kivárva, megnézték, mi lett a sorsa: belefulladt-é

a vízbe, hordójában lett halála? (128)

Bizony, nem veszett a vízbe, hordóban sē lett halála. Kikászálódván a kádbul, habok hátán üldögéle rezes rúdjaival kezében, rúd végén selymzsinórral, buzgón horgászott-halászott, tengér mélyét mérgette. Érdemes volt mérgetni: volt tán két merőkanálnyi; pontosabban kéne mérni, lehet, harmadfélre rúgna. (140)

Untamoinen tépelődött: mit kezdjenek a kamasszal, hogy nē váljon végzetükre, hogy nē törjön életükre? (144)

Szēdetett a szolgálival erdön minden fajta fábul, tölgyfatuskót és nyírágat, gyantás törzseket tetézve, egy ember elégetése, Kullervo veszése végett. (150)

Szolgák mindent összeszedtek: tölgyfatuskót, nyírfaágat, forgácsot, fenyőfakérget, gyantás törzseket tetézve, ezer szánnal szálfenyőket, százzal kőrisfát köréje. Mikor készen volt a máglya, alágyújtottak azonnal, a gyereket tűzre téve, légyen lángok martaléka. (160)

Égött egy nap, másnap égött, hát a harmadik nap este megnézték, mi lett belőle. Térdig érő hó hamuban, könyékig koromban állva, tűzpiszkálóval kezében, tüzet gerjesztett gamóval, szēnvonóval lángra szítva, turkálva piros parázsban. Még sē égött szőre szála, nem lobbant a fűrtje lángra. (170)

Untamót a mérég ette: „Hova küldjük ezt a kölyköt, hogy s miként légyen halála, mi módon lehet megölni?” Nosza, fölhúzták a fára, egy kiálló kőriságra. (176)

Éjek múltak, kettő-három, néhány nappalal tetézve. Monda Untamo magában: „Még kellene nézni végre, Kullervo kimúlt-ē közben, akasztófa lett-ē veszte? (182)

Küldte szolgáját kilesni. Szólt a szolgál visszatérve: „Bizony, Kullervo kibírta, akasztás sēm ártott annak. Fába vés a virgonc gyermek, bugylibicskával kezében: tele már a tölgyfa képpel, tarkabarka -.” (192)

Mit tēgyen most Untamoinen e pokolbeli poronttyal? Hiába akarja ölni, hasztalan tör életére, annak sēm-mivel sēm árthat, nincs fortély, mi fogjon rajta. (198)

Végül Untamo megunta törni egyre életére: Kullervót ki kelle bírni, gyermeke gyanánt nevelni. (202)

Így szólt hozzá Untamoinen, komolyan lelkére kötve: „Ha megbécsülöd magadat, meghúzod magad szerényen, akkor elléhetsz minálunk, szolgamunkából megélhetsz. Bérédet is félbécsüljük, érdeméd szerint kiszabva: dэрэkadra díszes szíjat, avagy nyaklevest nyakadba.” (212)

Mihelyt megnőtt egy araszra, Kullervo kicsit nagyobbra, mindjárt munkát adtak néki, befogva belső dologra: csécsemöcsicsijgatásra, bölcsöbéli kisbabához: „Bánj a gyermekkel vigyázva, etesd még s égyél utána! Mosd pélénkáit patakban, ruhácskáit rэндben tartva!” (222)

Эgy nap, két nap gondozgatta, kínoztá, szemét kiszúrta, harmadikon holtraverte, gyómöszölte és gyötörte, pólyáit patakba dobta, bölesökéjét tűzre tette. (228)

Untamo fejét vakarta: „Némigen való ez annak: apróságajzgatónak, csécsemöcsicsijgatónak. Ném tudom, hová helyezzem, miféle dologra küldjem. Tán erdőirtó lehetne. Favágómunkára fogta. (236)

Kullervo, Kalervo sarja mondogalódott magában: „Most már bajnok lesz belőlem, ha fejszét fogok kezembe; szébb még szemre is bizonynyal, különb ember, mint korábban, akár öttel is fölérék, vélem hat sэ vérsényezhet!” (244)

Mэnt a mőhelybe sietve, a kovácshoz kérelémmel: „Эдэс эgykomám, kovácsom! Vasszekэrcét verj ki nékэм, fejszét, illőt férfikézbe, jó vasat munkásmarokba. Mert erdőirtásra mégyék, tölgyfatörzseket tarolni.” (252)

Mэgkalapálta a mэstэр, jófajta vasat kovácsolt: fejszét, illőt férfikézbe, jó vasat munkásmarokba. (256)

Kullervo, Kalervo sarja fente fejszэjét sokáig, fente félnapon kэрэsztől, alkonyatkor nyélbe ütve. (260)

Majd az irtásföldre indult, föl a fenyves rэнgetegbe, legszэbb szál-fák erdejébe, eget verdэső vadonba. (264)

Fejszэjét a fába csapta, élével tövön terэмтve; a vastagja эgy csapással, féllal dólt a vékonyabbja. (268)

Ötöt döntött дэрrel-durral, nyolcat эgyetlen nyeséssel. Akkor száját szóra nyitva morfondírozott magában: „Öрегördөг fáradozzon, Hiisi döntsön эgyesével!” (274)

Fejszóját fatönkbe csapta, maga hujjogott-hahózott, fülsiketítőn sípolva, varázsversit mondogatva: „Annyi erdő düljön össze, forduljon ki annyi fája, ameddig a hangom hallik, kurjongatásom kiterjed!” (282)

„Né fakadjon itt fiatal, szárba szökni egy sē tudjon, amíg a világ világ lesz, míg az égén holdvilág lesz, Kalervo fia fenyérin, erdején erős legénynek!” (288)

„Ha a földben megfoganna, fiatal vetés fakadna, annak szála szárba szökne, s mégolyan magasra nőne, akkor sē légyen kalásza, szárára fejet né szédjén!” (294)

Untamoinen, gondos gazda megtekinteni kiméne Kalervo fiának földjít, új szolgája szűz vetésit, de sēmmithez sēm hasonlít, legkevésbé új vetéshöz. (300)

Untamo fejét vakarta: „Nēm való ez ily dologra! Szép erdőmet tönkretette, legszöb fáimat kivágta. Nēm tudom, hová helyezzem, miféle dologra fogjam. Fogjam bé sövényfonásra?” Kerítésfonásra küldte. (308)

Kullervo, Kalervo sarja nekiállt a kertfonásnak. Hajóbordányi hasábok sövényének léce lettek, szálás százados fenyőket döngölt dúcokul a földbe, fonadékul vont beléje hórihorgas berkényéket; mindēnütt szorosra szötte, kapunak helyet sē hagyva. Száját akkor szóra nyitva varázsversit mondogatta: „Madár légyen az javábul, szárnyain magasra szálljon, aki által akar jutni Kalervo fia fonásin!” (324)

Gondolt egyet Untamoinen: már csak megnézi, miféle Kalervo fia fonása, rabszolgájának szövése. (328)

Hát, kerítése kaputlan, nincsen rése, nincs nyílása, alul mélyen földbe fúrva, fönn a füllegékbe húzva. (332)

Morfondírozott magában: „Nēm való sövényfonásra! Kapu nélkül készítette, ajtónak helyet sē hagyva, fölül égig ér az éle, fúródik a füllegékbe; magasban megmászhatatlan, alulról bebújhatatlan! Nēm tudom, hová helyezzem, milyen munkára mēnesszem. Rozscsépelni megfelelne?” Küldte hát rozst hadarni. (344)

Kullervo, Kalervo sarja verte a rozst veszöttül, magvait morzsára zúzta, szalmáját törekre törte. (348)

Égy nap gondolta a gazda: márcsak megnézi magának Kalervo fia

tévésít, Kullervo rozscsepélésit: hát rozsa ramatyra verve, szalmája törekre törve. (354)

Untamo üvölt dühében: „Sëmmirevaló suhanca! Bármilyen dollogra küldtem, mindën mûvét tönkretette. Oroszországba mënesszem? Avagy küldjem Karjalába, Ilmarinenhëz inasnak, vasverõhöz fújtatonak?” (362)

Kalervo fiát eladta, messi Karjalába küldte Ilmarinenhëz inasnak, mestëreknek mestërehëz. (366)

Mennyér' vette mëg a mestër? Adott ezt is, azt is érte: két ütõtkopott nagy üstõt, három horgot félbetörve, öt kicsorbított kaszával, hat kimustrált rossz kapával vëtt vacak legényt magának, szerzëtt szolgát, rossz cselédët. (374)

HARMINCKETTEDIK ÉNÛK

Kullervo pásztorzkodása.

Varázsigék a legelni küldött nyáj védelmére.

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye, lobogó sörénye sárga, cifra leffentyüs cipõje, a kovácstul elsõ este kérdëzte, mi lësz a munka; embërtül ebéd utánra, asszonytul ebéd elõttre: „Jó a munkát mëgmondani, tëndõt nevën nevezni, dolgot adni dolgozónak, robotot robotolónak.” (12)

Ilmari kovácsné asszony mérlegëlte ott magában, mire volna jó a szolgál, új rabja milyen robotra. Csordásnak tëvé cselédjit, barmokat bízott kezére. (18)

Kovácsné, komisz mënyecske, rosszmájú, ravasz boszorka kënyeret sütött, kerekët, tetszetõset pásztorának: zablisztët, búzát beléje, jókora követ közëpre. (24)

Kërgët böven bëzsírozta, héját vajjal vastagítva, pásztoembërnek ebédül, rabnak rágcsálnivalól. Maga lëlkére kötötte, szóval mondta, fölfelelte: në egyék ebbõl, csak akkor, ha a marhát már kicsapta. (32)

Ilmariné asszony akkor barmait legelni küldte, száját szõra is

nyitotta, maga mondta-mondogatta: „Küldöm barmaim berékbe, tejadóimat avarba, szaruszarvút nyárligetbe, görbe szarvút a gaszosba, hogy a hája halmozódjon, zsémdüljön a zsenge zsírja méretlen gyöpös mezőben, ligetős lapály fűvétül, nyurga nyírfáknak tövében, völgyi nyárfák védelmében, aranyfényű fenyvesékekben, ezüsterdő oltalmában. (48)

„Kísérjed, irgalmas Isten, Teremtő, té támogatassad, veszélyek között vezetve, minden rontástul megóva, nehogy buba-bajba jusson, közülük egy is kárba vesszen.” (54)

„Ahogy óvtad itt az ólban, födelünk alatt fődézted, oltalmazd az óltalanban, födeletlenben fődézzed, hogy csinosodjék a csorda, gazd'asszony gabnája nőjön, kedvére barátainknak, elleneink ellenére.” (62)

„Ha a pásztora mihaszna, bojtára megbízhatatlan, pásztorinak fogadd a fűzet, égért ébér gondozónak, berkényét bojtárgyeréknek, zelnicét hazahozónak, hogy nő kellessek keresni, ház népének hajkurászni.” (70)

„Ha a fűzfa félrehajtja, berkénye bitangba' hagyja, égér étlenül ereszti, zelnice tovaazarja, küldjél náluknál különbet: tündérlányaid légyenek gabonámnak gondozói, tehenem terelgetői! Bőviben vagy szolgahadnak, százak hallgatnak szavadra, kik az ég alatt lakoznak, teremtő tündérlányok.” (82)

„Nyártündér, aranyos asszony, Dél tündére, táltos asszony, Tülevél-tündér, té drága, bájos barna lány, Boróka, Berkénye, csinos cselédke, Zelnice, Tapio szépe, Mielikki, piros menyecske, Tellervo, Tapio lánya! Marháim megőrizzéték, gabonámat gondozzátok nyájassággal nyáridőben, míg a lombok lengedeznek, míg levél libég a fákon, földből friss füvek fakadnak!” (96)

„Nyártündér, aranyos asszony, Dél tündére, táltos asszony! Színés szoknyádat terítsed, borítsad bíbor kötényed jószágom fölé fődélnek, csemétéimre cserénynek, szilaj szél elől takarva, védve verdősö esőtül!” (104)

„Nyavalyáktul nyájam óvjad, védelmezd, hogy kárt nő valljon, ingóbingó ingoványtul, locskolódó lápkutaktul, mélységös mocsárvizektül, elnyelő gonosz gödörtül, nehogy buba-bajba jusson, közülük egy is kárba vesszen, sárba süllyedjen a csülke, lába lápkutakba lépjen Isten rendelése nélkül, Teremtőnek terve ellen.”(116)

„Keríts kürtöt másik égrül, kék egeknek köldökérül, mézzel szólót menny-egekbül, márc-szavút a föld szívébül! Fönnén fűjjad azt a kürtöt, messze halljon harsogása, dalold dombjaink virágba, pusztáink piros gyönyörbe, fényéreink fényözönbe, nyíréseink nyájasakra, mo-csarakat mézesekre, csurgókat csudálatosra!” (128)

„Enyéimet ott étessed, jószágotat jóllakassad, édés étellel étessed, itatgassad friss itallal! Arany szálú szénán tartsad, ezüstös fejű füvekén, itasd tiszta tó vizébül, fölfakadó forrásokbul, csörgedező csermelyékbül, partjain futó folyóknak, méztermő aranymezőkön, ezüst erdőknek szegélyin.” (140)

„Két aranykutat határuul áss az állás két felére: tehenem vizet találjon, gyöngyöző itókát gyűjtsön duzzadt tőgyei erébe, csattanó-feszés csécsébe, hogy áradjanak erei, tejfolyója folydogáljon, tejsurgója csörgedézzén, tejuhataga zuhogjon, tejsatornája csorogjon, tejbaráz-dája buzogjon, hogy bármikor bőven ontsa, adja minden alkalommal, irigyre ügyet sē vetve, fenekédöket feledve; tejem föld alá nē follyon, istenáldás itt maradjon.” (158)

„Bizony, vannak bőven rosszak, kik Manalába mēnesztik, tejet föld alá fēcsérlik, Isten áldását pazalva; kevesebb a jó, a kedves, ki a földbül fölfakasztja, félfalut bejárva érte, más határbul visszaho-za.” (166)

„Égykor éd'sanyám sē esdött fütől-fátul jótanácsot, szomszédba szaladva érte! Tejet földbül visszavette, rossz lélkéktül elragadta, más határbul visszahozta. Messzebrül is mēgszērēzte, távolabb is mēgtalálta: tejét hozta Tuonelábul, föld alól, az alvilágbul, éjnek-évdjån lopózva, surranva sötét utakon, hogy a hitvány mēg nē hallja, sēnkiházi mēg sē sejtse, rosszakaró rajt nē kapja, nē irigyélje irigyē.” (182)

„Éd'sanyám szavát idézēm, szólok szép szülēm szavával: hol marad marhámnak haszna, tehenem tejét ki lopja? Elhurcolták más határba, rejtve rosszak udvarába, csavargó lotyók csécsébe, huncutoknak hónaljába. Vagy tán fönnakadt a fákon, rejtēzett a rēngetegbe, berkék alján bódorogva, pusztában pocskékolódva?” (194)

„Nē mēnjēn a tēj Manába, tehén haszna más határba, csavargó lotyók csécsébe, huncutoknak hónaljába, nē akadjon fönn a fákon, nē

rejtőzzön röngetegben, berkékben ne bujdokoljon, puszta földön el ne folyjon! Otthon kell a tej a házban, ott keresi, ott kívánja, gazdaasszony várva-várja, kezében borókarocska.” (206)

„Nyártündér, aranyos asszony, Dél tündére, táltos asszony! Jer, étessed Emtetőmet, itatgassad Ízlelőmet, Bimbóm nedveit buzogtasd, Pannám nedveit pészegtesd, tejjel töltsed Mézelőmet, Almámat folyó arannyal, szőke széna szálaibul, fejébül finom füveknek, életét termő talajbul, zsenge szénazsombikosbul, mézzel illatos mezőrül, szamáca szagú ligetbül, hangatündérek hajából, szíromtündérek szérébül, félhők tejtündéreitül, églakó léányseregtül: tejet hozzanak hasukban, csattanó feszés csécsükben, fejni apró asszonyuknak, húzogatni csöpp cselédnek.”(228)

„Kelj a kátyúból, kisasszony, lénge lány, a lápkutakbul, nyájasság, a nyirkosokbul, szüzi szendeség a sárbul! Végy vizet a friss erekbül, abbul adj az állatoknak, hogy csinosodjék a csorda, gazd’asszony gabnája nőjön, mielőtt megnézni mënne gazdaasszony-gondozója, az a gyarló gyöngye gyermek, kis ügyefogyott fejjük.” (240)

„Mielikki, mezők mamája, jószág jószágos dadája! Küldjed legkülönb léányod, legcsinosabbik cselédéd, vetéseimre vigyázzon, vagyonom szívéen viselje eme nyár heves havában, istenadta szép időben, míg a jó melegbe’ járunk, Urunk áradó kegyében.” (250)

„Tellervo, Tapio lánya, vadonerdő vadvirága, lepke-lénge ködbül inge, sárga sárarany sörénye, nyájnak nyájas őrizője, asszonygabna gondozója Metsola szagos mezőin, táltosi Tapiolában! Jól vigyázz a jószágomra, gabonámra gondod légyen!” (260)

„Tapintsd ápoló tenyérrel, bájos ujjaddal bécézve, simogasd hiúsimára, haluszony-finomra fésüld, vízisellő-pikkelyésre, baribundácska-puhára! Este még, sötétédéskor, ha a szürkület lészállá, hajtsd haza a marhanyáját gondos gazdaasszonyához; hátán lápkutacska lengjén, lapockáján tejtavacska.” (272)

„Majd a nap ha már mënőben, énekél az éj madara, akkor intsd az istenadta szarvas barmokat szavaddal: ’Kajlaszarvúak, karámba, teje-lők, tanyára téni! Van a házban jó helyecske, heverni való alommal; zord az erdő benne jární, poroszkálni puszta parton. Hazatértétükre vár

va már a nők tüzet rakának mézzel illatos mezőre, számoça szagú ligetbe.” (286)

„Nyyrikki, Tapio sarja, kék köpönyegös legényke! Tövel tégy öles fenyőket, hosszú szálfákat hajukkal pallónak az ingoványra, rossz föld réseit befödni, hídnak sárra, híg mocsárra, locskolódó lápkutakra! Hajtsd haza a kajlaszarvút, kettőskörmút a karámba, valamennyi épén éjren fejőfüstjének körébe, ingoványba süllyedetlen, mély mocsárba nem merülve!” (300)

„Ha nem hajt a nyáj szavadra, s mégsé jó még éjszakára, Berkénye, csinos cselédke, bájos barna lány, Boróka! Nyess a rétén nyírfaágat, hajlós vesszőt a vadonban, berkényebotot kerítve, jókora borókaágat Tapio tanyája mellett, kutyacserésznyés csalitban: avval hajtsd haza a nyáját befűtött fürdők körébe; házhoz tartozót tanyánkra, erdő vadjait vadonba!” (314)

„Medve, mély vadonnak gyöngye, dombdérékú mézévője! Lépünk kölcsönös kötésre, jószomszédi szerződésre, érvényésre minden korra, örökkön-örök időkre: kettőskörműim kíméléd, tejelőim el nem ejtéd eme nyár heves havában, istenadta jó időben.” (324)

„Nē figyelj kolomp szavára, tülök trombitálására: heverj a hanyak gyépére, szundikálni szénarétre, füled száraz fűbe dugva, fejed zombikosba fúrva! Vagy rohanj a rēnetegbe, vonulj a vadonba vissza, mēnj el messze más heggyekre, más határbeli halomra, hol nem hallani kolompot, hol pásztorok nem neszeznek.” (336)

„Barnuska, arany barátom, mézes mancsocskám-madaram! Nēm rosszallom röpködéséd, nēm bánom barangolásod, csak nyelved nē nyújtogassad, szörnyű szád nē tátogassad, nyájamra fogad nē fenjed, mancsoddal nē markolásszad!”(344)

„Messze járj a marharéttől, kerülj a kövér mezőket, kolomp kongásátul félve, pásztor hangját még sē hallva. Ha a rétén jár a csorda, igyekézz az ingoványra; ha a láposon legelne, vándorolj a mély vadonba! Hogyha a heggyen barangol, tē vonulj a völgybe vissza, ha lēfele lépégetne, húzódjál a heggyetőre. Ha a rétén rostokolna, csavargó csalitosokban, ha még a berékbe ballag, a mezőre mēnj előle! Suhanj, mint aranymadárka, mint ezüstrigó rēpésve, menekülve, mint a márna, víz hala gyanánt vetődve, gombolyag gyanánt gurulva, gyapjúgombócként görögve, karmod karmantyúdba rejtve, agyaraiddat

inyédbe, hogy né rémuljön halálra, barmom még né bokrosodjon!” (370)

„Békét hagyj szegény baromnak, pároskörműt megkíméljed: biztonságban ballagdáljon, lengedezve lépégeszén mocsáron, mezőn keresztül, erdő elhagyott csapásin; medvemancs né háborítsa, medvefog belé né marjon!” (378)

„Jut eszedbe még az eskü, Tuonelára tett ígéret karmos zúgónak zajában, igaz Istennek előtte? Ott megengedék ténéked nyáridőben három ízben kijöni kolomp szavára, csengettyűcsilingelésre. Hanem arra nincs ígéret, arra engedélyt nem adtak: mocskos dolgokat mívelni, vetemédni vétkesekre.” (390)

„Ám ha mégse bírsz magaddal, förtelmes fene fogaddal, vidd dühöd a vadonba, féktelenkedvén a fákkal! Pudvás tuskókat pofozhatsz, nyühetsz nyári nyírfatörzset, hajigálhatsz hullott ágat, bősüzhatsz bogyós mezőben.” (398)

„Hogyha pedig éhéd ébred, és enivalóra vágyol: ott a gomba a vadonba, bújj belé a hangyabolyba, gyökereket gyűjtögetve, édes mézét Metsolának; békét hagyj az én búzámnak, éngem éltető füveknek!” (406)

„Metsolának mézes kádja mégsavanyodik magában az aranyhalom hegységben, ezüsterdőnek ölében: tölthet a telhetetlen, iszogathat az iszákos, van étel, akárhogy észnek, van ital, akárhogy isznak.” (414)

„Lépünk hát örök kötésre, békeszörződést szerézve, hogy egymással egyetértve nyájasak leszünk e nyáron, közös földekén keresve kiki ételét magának.” (420)

„Ha visszavonásra készülsz, vizálykodni volna kedved, tégyük inkább télidőben, harcoljunk havas határban! Kikeletkor, olvadáskor, mikor a mocsár melegszik, távol tartsd magad e tájtul, kedves nyájamnak nyomátul!” (428)

„Hogyha mégis erre tévedsz, ide ténferegsz e tájra, né lepődjél még, ha lőnek! Mert ha férfi nincs is itthon, van itt vakmerő menyecske, mind megannyi bátor asszony, akik majd utadba állnak, kedved elvieszik örökre barmaimnak bántásátul és egyéb latorkodástul, mit Teremtőnk is tilalmaz, Isten irgalma nem enged.” (440)

„Világnak ura, nagy Ukko! Hallván, hogy komolyra fordul, marháimat másra váltsad, téve táltosi erőddel kedveseimből köveket, száraz

tönköt szépeimből, ahol a haramja kullog, vándorol vadon csudája!” (448)

„Ha én vónék barnabunda, mézesmancsúnak születve, nem lábatlankodnék egyre aggodalmas asszonyoknak! Vannak messzi más vadonok, vannak távolabbi tájak, lézengeni léhűtőnek, dőzsölni dologtalanak; akár lábodat lejárhadd, talpadat sebésre törve, kékellő komor vadonban, sötét erdő sűrűjében!” (460)

„Tobozdombokon dobogatsz, homokoson hemperegghetsz, van ösvény, hol vándorolhatsz, szélés partokon szaladhatsz akár puszta Pohjoláig, Lappország lapályaira! Ottan élheted világod, kimulathatod magadat, nyáron bocskorod-nyüvetlen, őszidőben öltözetlen, dágványosokban dagaszthatsz, tocsogósokban topogatsz.” (472)

„Ha nincs kedved arra menni, nem tetszik neked tanácsom, indulj akkor más irányba, más utakon mendégélve: tarthatsz Tuonela tavára, Kalmának halálhégyére, lábolhatsz a láposokban, hangasikokon haladhatsz; ott a Tarka, ott a Tërka, tehenek-tinók csapatja, valamennyi vasba verve, nyolcszorosan nyűgbe fogva; a sovány is zsírosodhat, a csontos is húsrá hízhat.” (486)

„Béküljetek, erdők-berkek, légy kégyes, komor bozótos: adj a nyájamnak nyugalmat, békét kettőskörműimnek eme nyár heves havában, istenadta szép időben!” (492)

„Kuippana, vadon királya, erdő ősz szakállú öre! Tartsd kutyáidat keményen, csahosaidat csitítva! Taplót tömj az orrlíkába, málnát dugva másikába, hogy a marhát még ne sejtse, szimatot-szagot ne kapjon! Selyémkendőt köss szemére, fülére szoros szíjácsot, hogy a léptüket ne lássa, haladásukat ne hallja.” (504)

„Ám ha ennyitől nem enged, némigen akar juházni, tilalommal tiltsd fiadat, fattyadat fenyegetéssel! Erdeinkből el-kiűzzed, elparancsold partjainkrul, csekély csordarétjeinkrül, szélés erdőszéleinkrül. Kutyád kényszerítsd lyukába, kötözzed ébed erősen, aranybéklyóba bogozva, ezüstszíjjakkal szorítva, hogy ne bírjon bajt keverni, vetemédni vétkesekre.” (518)

„Ám ha ennyitől sém enged, némigen akar juházni, Ukko, jó urunk, királyunk, fejedelmek fénye-éke, fordítsad füled szavamra, hallgasd még rimánkodásom! Berkényebilincset fonva, turcsi orrára tekerjed

Háncsgyűrűd ha gyöngö volna, rézabroncsot rakj reája; ha a rézbéklyó sē bírja, vasabroncsot verj helyette! Ha a vasilincs sē bírja, vashékö hiába volna, döfjél egy aranydorongot állcsontjátul állcsontjáig, végeit feszésre fogva, szorosan körülkötözve, míg az álla sēm mozoghat, fog-sorát sē tudja nyitni, csak vasat közé ha vernek, dugdosnak acéldarabot, kés élével kényszerítik, fejszeéllel fölfeszítik.” (542)

Ígyen Ilmariné asszony, az a gondos gazdaasszony kedves barmait kihajtja, csordáját legelni csapja, bérése kezére bízva, hogy vagyonára vigyázzon. (548)

HARMINCHARMADIK ÉNĚK

Kullervo vérös bosszút áll gazd'asszonya gonoszágáért.

Kullervo, Kalervo sarja tarisznyába téve étkit, marháit a lápra vitte, maga gázolva a gáton, mēndégéltében morogva, bandukoltában beszélve: „Jaj nekēm, szēgény fejemnek, jaj szēgény lelenc legénynek! Micsoda munkára küldtek, milyen méltatlan dologra: tehén farka folytatónak, bikaborjak dajkájának, dāgványok dagasztójának, minden kátyúban kukacnak!” (14)

Földre ült, egy fücsomóra, süttette magát a nappal; ott dudorászta danáit, varázverseit danolva: „Süss, napocska, Isten napja, ragyogjál, Urunk korongja, kovács marhapásztorára, boldogtalan bojtárára! Nē süss Ilmari lakára, félannyit sē asszonyára! Gazd'asszonynak sēmmi gondja: kanyarít a jó kalácsbul, fānkot falhat kétpofára, jó vastagon mēgvajazva. Szolgáját kemény kényérēn, tartja kēreģtörmelēkēn; hitvány zabcipót harapjon, rāgjon korpával kevertet, szopogasson szalmalāngost, fenyőforgácsot fogyasszon; hörpölgessēn hāncspohárbul, zombikok mellől merítve.” (36)

„Mēnj, napom, gurulj, galambom, Isten estēje, ereszkēdj, fenyveserdőbe osonva, galagonyásba gurulva, borókaligetbe bújva, szilbokok színére szállva! Hadd mēnjēn haza a pásztor, vāghasson vaját magának, ārpalāngost tēpēgessēn, jóllakjon tūróslepēnyel.” (46)

Ilmarinennē eközben, míg bojtára így beszēle, míg Kullervo így

kesergött, vágta a vaját magának, tépégetett árpalángost, jóllakott túsorleppénnyel. Kullervót hideg habarcsra, vizes káposztára várta; zsírját már ebük lőtte, Buksijuk bekebelezte, Lajkójuk lélafatyolta, Filkójuk fölét lészédte.” (58)

Cserjésből madár csicsérgött, égerésből énekelt: „Enni kéne már a rabnak, megéhezhetett az árva!” (62)

Kullervo, Kalervo sarja fölnezett a messzi napra, száját szóra nyitva mondta: „Itt az étkezés ideje, már valamit enni kéne, bugyromat kibontogatni.” (68)

Csordáját delelni csapta, marháit heverni hagyta, maga még lőült a gyöpre, zsenge zombiknak fűvére; zsákját válláról lővéve, kényerét előhalászta. Nézte, forgatta kezében, szóval mondta, fölfelelte: „Sok kényér kívülről ékes, nagyonis sima a héja, pedig pelyvából van sütvé, jegényefenyődarából.” (80)

Késit tokjából kihúzva, kényeréből vágott volna: kőbe ütközött a kése, sziklába szaladt az éle, pöngéje pedig lépattant, csak kettétörtött közepén. (86)

Kullervo, Kalervo sarja nézte késit, nézögette; keservesen sírni kezdett. Száját szóra is nyitotta: „Ez a bicska volt barátom, ez a vas tulajdon vérém: ajándéka jó apámnak, nemzömnek keze munkája. Lám, most kőbe vágtam véle, élit sziklába szalajtva, rontottam ravasz kényérbe, rossz asszony adományába.” (98)

„Fehérnépnek hogy fizessenek, csúfondáros nőcselédnek, kényerért, mit aljas asszony, cipóért, mit céda gyártott?” (102)

Vércse vijjog a vadonbul, vércse vijjog, varjú károg: „Aj, aranygombos galambom, Kalervo fia, kis árva! Mitől oly komor a kedved, mért szomorkodol szívedben? Vágj egy vesszőt a vadonbul, sűrű erdőből suhángot: ganéslábút lápra hajtsd, marhát a mocsárba verve, fele farkasok fogára, fele jusson medvemancsra!” (114)

„Farkasokat összefogva, medvéket mēnetbe rakva, farkasból tehenet téve, medvét marhává avatva hajtsd haza fura gulyádat, tarka nyájadat tanyára: fehérnépnek úgy fizethetsz, boszorkányon bosszút állhatsz.” (122)

Kullervo, Kalervo sarja mondogalódott magában: „Várj csak, várj,

cudar cemende! Apám késit még sirattam: most magad fogod siratni te-
jelő teheneidet!” (128)

Vesszöt vágott a vadonban, sűrű erdőben suhángot, tehenét terelte
lápra, marháit mocsárba verte, felét farkasfogra szánva, más felét még
medvemancsra. Tett a farkasból tehenet, medvét marhává avatta, emezt
Kajlának kiáltva, szólítva amazt Szilajnak. (138)

Már a nap léménőfélben nyugovóhelyére hajlott, fenyőfák szintjére
szállott. Már a marhát fejni kéne. Hát az a pokoli pásztor, Kullervo,
Kalervo sarja medvéivel mēndégélve, toportyánjait terelve, barmaihoz
így beszéle, ordasait oktatgatva: „Tépj az asszony tomporába, lábikrájá-
ba harapva, mikor majd alátok ülne, fejéshez akarna fogni!” (152)

Csontkürtöt csinált magának, tehénszarvbul tülköt gyártott, sípot
marha sípcsontjából, trombitát tulokcsülökből. Fújta furcsa trombitáit,
harsonáit harsogtatta, háromszor a dombra hágva, hatszor házukat elér-
ve. (160)

Ilmari-kovácsné asszony, módos mesterné, nagyasszony türelmetlen
várt a tejre, senyvedt vajtalan sokáig. Hallott harsonát a láprul, kürtölést
kőkenyemzőrül. Száját akkor szóra nyitva, maga mondta, fölfelelte:
„Istennek légyen dicséret, szól a kürt, a nyáj közelég! Hol szerzett sza-
rut a szolgál, hol tett szert a rab tülökre, hogy oly réttentőn ricsajoz, oly
hevesen harsonázik, fülsiketítően fújja, koponyám ketté repeszi!” (176)

Kullervo, Kalervo sarja válaszát így adta vissza: „Lápon lelt szarut a
szolga, tülkét kátyúban találta. Ím, cserényben már a csorda, teheneid
szerűszélén: fogj hozzá a füstöléshöz, aztán a tehénfejéshöz!” (184)

Ilmari neje, nagyasszony szólt egy vénasszony-cselédnek:
„Fejhetnél, anyó, helyettem, ellátva az állatokat! Nincsen mostan
érvézésēm: dagasztatlan áll a tészta.” (190)

Kullervo, Kalervo sarja korholta komoly szavakkal: „Már a gondos
gazdaasszony, minden rēndēs háziasszony maga fog hozzá fejéshöz,
barmait nēm bízza másra!” (196)

Ilmari kovácsné akkor maga mēnt ki fūstrakónak, maga is fogott
fejéshöz. Jóságát szemügyre vette, végigvizlatva-simitva, szóval
mondta, fölfelelte: „Szēmre szép kővér a marha, sima és sajog a szőre,
mint vadmacska bőre, villog, erdei baké sē szébben; tőgyeik is
duzzadoznak csattanó-feszēs csēcsekkel.” (208)

Kuporodott is közjük tőgyeik tejét kifejteni. Húzta egyszerű, húzta másszor, hát a harmadik húzásra fene farkas rontott rája, medve böszsen möghonta, farkasfog akadt nyakába, medve mancsa vékonyába, tompora húsát harapva, lábáról a húst lemarva. (218)

Kullervo, Kalervo sarja fehérszűznek így fizetett, csúfot üző nőcselédén. rossz boszorkán bosszút állva. (222)

Ilmari neje nagyasszony keservesen sírni kezdett, szóval mondatmondogatta: „Rosszul tetted, rossz cselédem: medvéket hozál a házba, toportyánokat tanyámra.” (228)

Kullervo, Kalervo sarja válaszát így adta vissza: „Rosszat tettem, rossz cselédéd, té sē jobbat, rossz boszorka: kényerembe kődarabot, kavicsot tévél cipómba! Késém kődarabba szegtem, kavicsban ketté törettem, mit örökölttem apámtul, egyetlen családi kincsém!” (238)

Ilmariné mondta neki: „Ó, cselédem, jó családom! Állj el szörnyű szándokodtúl, vond vissza varázsolásod, végy ki farkasok fogából, ments ki medve karmaibul! Hímés inggel ékésítlek, nadrágot adok alája, étetlek vajas kaláccsal, friss fejésébül itatlak, tétlen tartalak egy évig, munkátalan másik évig.” (250)

„Sürgösen ha nem segítesz, könyörületed ha késik, hamar itt lelém halálom, por s hamu marad belőlem.” (254)

Kullervo, Kalervo sarja így felelt neki szavára: „Még halhatsz ugyan miattam, veszhatsz, ha elér a végzet: té is elférsz ott a földben, jut hely mindén holtnak ottan, még ha mégoly terjedelmes, még ha egy is széle-hossza!” (262)

Ilmariné így kiáltott: „Ó, Ukko, hatalmas Isten! Rémés íjad kapd kezdedbe, erős ívedet emelve, réznyilad idegre nyomva, húrjára hatékony íjnak; lángoló nyilad lövellve, réznyilvesszödet röpítve, hónalja alá hajtva, válla húsát általutve: Kalervo fiát megöljed, haramját halálba küldjed acélos hegyű nyiladdal, rézvessződdel általverve!” (276)

Kullervo, Kalervo sarja Istent sürgette imígyen: „Ó, Ukko, hatalmas Isten! Nyiladat nē rám röpítsed: lőjed Ilmari nejébe, fúrd a förtelmes banyába, hogy mozdulatlan maradjon, egy álltó helyébe haljon!” (284)

Ilmariné asszony akkor, neje vasverő kovácsnak fordult hályogos halálba, kotla korma lett belőle saját úri udvarában, oltalmazó otthonában. (290)

Így lön ifjasszony ménése, szép háziasszony halála, kit ugyancsak udvaroltak, oly sokáig ostromoltak, míg Ilmarinak öröme, neje lett örök kovácsnak. (296)

HARMINCNÉGYEDIK ÉNĚK

Kullervo męgtalálja a szüleit. Az árva panaszkodása.

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye, lobogó sörénye sárga, cifra leffentyős cipője – indult immáron sietve Ilmari kovács lakából, mielőtt a férj fülébe jutna párja pusztulása, s megszorodva szívében verekedésre vadulna. (10)

Hangoskodva męnt a háztul, kurjongatva a kovácstul, földjeiről füttyögetve, rétjeiről réjjogatva. Döng a föld, mezők mozognak, vadonbul verődik vissza Kullervo kurjongatása, garázdának gajdolása. (18)

Męghallotta azt a męstę, mőhelyében csak męgállott, kiugrott az útra végül, męnt a házba męgkęrdęzni, ki zajong a zelnicęsben, hangasíkokon ki harsog? (24)

Szörnyő látvány tőnt szemébe, męgmásíthatatlan átok: szíve hölgyének halála, kedves párja pusztulása saját híres hajlokában, oltalmazó otthonában. (30)

Kovács ott igęn kesergętt, szomorúsággal szívében. Érte jajgat ęjjelęnte, sok sohajtással siratja. Mint korom, sötét a kedve, szíve, mint szurok, fekete. (36)

Kullervo pedig bolyongott, erre-arra bódorogva, ördögerdön őgyelęgve, mély vadonban vąnszorogva. Hogy az este ęjbe fordult, lęrogyott ęgy fücsomóra. Ott kucorgott ęs kesergętt, apátlan-anyátlan árva: „Ěn szęgény, mire születtem, csak bánatra-búra lętem, itten kődorgok kivetve, nincs hová fejem lęhajtsam.” (48)

„Mások męnnek otthonukba, van hálnivaló tanyájuk: ęn erdőben estvélędtem, csak a pusztta földön fekszęm, hajamat a szél zilálja, fejemet eső főröszi.” (54)

„Teręmtő, nę tégy sohasę valakit e bús világba félrefajzott rosszaságnak, mindęnből kisęmmizęttnek: apja-anyja oltalmából, szülei

szeretetébül, ahogy én vagyok teremtve, Istentől ide taszítva, csérek csőrének kiteve, zajló tengër zátonyára. Fecske fényës napra ébred, verebecske virradatra, ég madarai örömrre: én vagyok csak virradatlan, sorsom mëgmarad sötétnek, örökre örömtelennek.” (70)

„Nëm tudom, ki tett e földre, kitől vettetem világra. Tán ruca rakott a rétre, kácsa költött a mocsárra, vízityúk a puszta partra, szárcsa sziklarésbe rejtve. (76)

„Apámtul aprókoromban, váltam gyermekül anyámtul. Mind a ketten mëghalának, kiveszett egész családom. Jégcsizma maradt utánuk, örököül hideg harisnya: abban járhatok a jégën, gömbölyű gërendapallón, honnan lábam lábba fordul, mocsár mélyébe merülve.” (86)

Mindazonáltal azonban olyan könnyen nëm kerülök lápra láb alá valónak, kátyúban kepesztetönek; nëm merülök én mocsárba, míg erő van két karomban, összefoghatom öt ujjam, karmolhatok tíz körömmel!” (94)

Akkor az jutott eszébe, kezdte forgatni fejében: mëgy Untamo udvarába apja vesztit mëgtorolni, apja-anyja szenvedésit, maga mëgcsúfoltatásit. (100)

Szóval mondta, fölfelelte: „Várj csak, várj csak, Untamoinen! Várj, családom vérszopója! Ha ellenéd hadba szálllok, hamu lesz hamar a házad, tanyád tüznek martaléka!” (106)

Asszony jött feléje akkor, kék köpönyegës anyóka. Az a száját szóra nyitva, tudakolta, kérdve tőle: „Hova készülsz, Kullervoinen, merre mëgy, Kalervo sarja?” (112)

Kullervo, Kalervo sarja válaszát így adta vissza: „Hát csak az jutott eszëmben, mind azt forgatom fejemben: messzi földre kéne mënnëm, Untamoinen udvarába, népem vesztit mëgtorolni, apám-anyám szenvedésit, házukat hamuvá tenni, porrá përzselni tanyájok.” (122)

Válaszolt neki a néne, maga mondta, fölfelelte: „Nincs a nemzetéd kiirtva, nëm veszett el még Kalervo! Éd’sapád-anyád is élnek, mind a ketten mëgmaradtak.” (128)

„Ó, aranyzavú anyóka, mondd mëg, édës jó anyóka, hol találok rá apámra, szeretö szülöanyámra?” (132)

„Ott akadhatsz rá apádra, szeretö szülöanyádra: Lappföld végtelen

lapályin, határán halas vizeknek.” (136)

„Ó, aranszavú anyóka, mondd még, édes jó anyóka, hogy jutok el én odáig, melyik úton kéne mennöm?” (140)

„Nëm nagyon nehéz az útja, magad könnyen megtalálod. Vágj a vad bozóton által, a futó folyót követve. Egy nap, másnap mendégélve, harmadikon is haladva, egyre északnak-nyugatnak, érsz egy hosszú hegy tövébe. Hegy alatt tovább haladva, hegyet balfeledre hagyva, találssz ottan egy patakra, jobb felől futó folyóra. Aztat fölfelé követve, három sellőt hátrahagyva érsz egy földnyelvnek fokára, hosszú félsziget hegyére. Viskó áll a földnyelv végén, halászházikóra bukkansz: az lakása éd'sapádnak, szerelmetes szép szülédnek, tanyája testvéreidnek, két kisasszonyka-húgodnak.” (162)

Kullervo, Kalervo sarja akkor útrakelt azonnal. Mënt egész nap, méne másnap, harmadikat is haladta, egyre északnak-nyugatnak. Ért egy hosszú hegy tövébe, dombnak déli oldalára. Annak bal felén haladva már a mély folyót elérte. Partja mëntën mendégélve, baloldalán bandukolva, három sellőt hátrahagyva ért a félsziget fokára, hosszú földnyelvnek hegyére. Viskó állt a földnyelv végén, halászház a fok hegyében. (178)

Hogy a házukba belépett, bámulták mint ösmeretlent: „Honnan jó a vízi vándor, tán a tengër túlfelérül?” (182)

„Nëm ismeréd fél fiadat, tē szerëncsétlen szülötted, kit elhurcoltak honukba untamói martalócok, még arasznyi kiskoromban, gyűszünyi gyerëkkoromban?” (188)

Szóla akkor asszonyanyja, így beszéle szép szüléje: „Jaj fiam, szegény szülöttem, jaj, aranygombos galambom! Mëgjövél hát mégis épën, elevenën szép szemëddel? Oly sok évig sirtam érted, holtnak hittelek bizonynal.” (196)

„Két fiam is volt valaha, hozzá két kicsiny lëányom, kik közül a két idősebb elmënt tőlem mindörökre: had fosztott még szép fiamtul, lëányomnak nyomát sē leltem. Fiam mëgijött nagysokára, de lëányomhoz nincs reményëm.” (204)

Kullervo, Kalervo sarja mëgkërdëzte, közbeszólva: „Azt a lëányodat mi lelte, hova tűnt szülém szülötte?” (208)

Anyja szólt ezën szavakkal, maga mondta, elbeszélte: „Hogy lëányomat mi lelte, hova tűnt szüléd szülötte? Erdön járt

számócaszédni, málnázgatni mént a málra; odalétt piciny pipécske, méghala szegény madárka szótlan-hírtelen halállal, mélynek még nevét sē tudni. (218)

„Gyermékét ki gyászolhatja? Bizony, csak szegény szülője. Hiányát örökre hordja, őt keresi, őt kutatja. Méntem én, szegény szülője léányom nyomát kutatni; méntem medveként vadonba, nádiban vidraként verődtem. Méntem egy nap, második nap, harmadikon is haladtam. Negyedik napon megálltam, hét is elmúlt, hogy elértem, hágtam egy magas halomra, messze láttató tetőre. Kiabálni kezdtem ottan, szép szülöttem szólogatva: 'Hol vagy, merre vagy, léányom? Jöjj haza velem, virágom!'" (236)

„Hát így hívtam-hívogattam, szölongattam szép szülöttem. Hégyek hangosan feleltek, harsogott a hangapuszta: 'Sosē hívogasd a lányod! Minek hujjogatsz hiába? Odavan az már örökre, soha vissza nem vetődik szülőanyja szállására, atyjaura udvarába.'" (246)

HARMINCÖTÖDIK ÉNĚK

Kullervo otthon is hasznavehetetlen. Tragikus találkozása
húgával

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye hát csak éleéldégéle szülei szērény lakában. Eszēsebb nēm létt eközben, értelmesebbé nēm érētt. Félre volt szegény nevelve, elrontva kicsiny korában rossz nevelői kezében, durva dajkái körében. (10)

Küldték kétkezi dologra, külső munkára mēnesztve. Elindult előbb halászni, húzóhálóval evezni. Kezdte kérdēzgetni akkor, evezőlapát-emelve: „Húzzam-é, ahogy akarom, evezve egész erőbül, vagy ahogy a bárka bírja, mint az alkalom kívánja?” (20)

Kormányos ladik farából válaszát így adta vissza: „Húzhatod, ahogy akarod, evezhetsz egész erődbül, nēm mēgy tönkre tán a csónak, nēm török lē tán a villa.” (26)

Kullervo, Kalervo sarja mēghúzta, ahogy akarta, evezett egész erőbül: ágasvillákat lēverte, gyökérgyűrűket lētépte, nyárfasajkát őszetörte. (32)

Kalervo fejét vakarta, mondta néki ily szavakkal: „Evezősnek nem vethetlek: ágasvillákat lőverted, gyökérgyűrűket létépted, nyárfasajkám összetörted. Menj amoda, víz-kavarni, halat hálóba zavarni!” (40)

Kullervo, Kalervo sarja mént a halriogatókhoz. Zurbolók helyére érve, kezdte kérdözgetni tőlük: „Vállbul verjem-é keményen, erőmet nekieresztve, vagy csak kipesint kavarjam, ahogy a dolog kívánja?” (48)

Hálóhúzója felelte: „Hogy riaszthat úgy valaki, hogy a vállából nő verje, erejét ki nő eressze?” (52)

Kullervo, Kalervo sarja vállbul kezdte hát kavarni, erejét nekieresztve. Vízet kásává kavarta, hálót kócosra kuszálta, halat pozdorjává pallva. (58)

Kalervo fejét vakarta, szóla hozzá ily szavakkal: „Ném való vagy zurbolónak: hálót kócosra kuszáltad, úszókat törekre törted, hurkokat dirib-darabra. Eriggy el adót lőroni, áréndánkat megfizetni; jobb lészél talán utasnak, ügyintézőnek ügyesebb.” (68)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye – lobogó sörénye sárga, cifra leffentyűs cipője – mént az áréndát megadni, földadójukat fizetni. (74)

Áréndájukat megadva, földadójuk megfizetve, magát szánjára vetette, elfeküdt fonott kasában, immár visszaindulóban hazája határaitra. (80)

Szánkója suhant sebésen, mérve hófehér mezőket, Väinö puszta parlagait, rég nem szántott rónaságot. (84)

Hajadon haladt feléje, fatalpon aranyfonatos Väinö puszta parlagain, rég nem szántott rónaságon. (88)

Kullervo, Kalervo sarja, ló futását visszafogva, kisléánnyal szólni kezdett, csalogatva-csábitgatva: „Szállj föl, szép léány, kasomba, hátul bundámon heverni!” (94)

Lány a léccéről felelte, hótálpárul válaszolta: „Kórság szálljon föl kasodba, bundádon halál heverjen!” (98)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye fürgéjét faron legyinti, gyöngyostorával noszítja. Fürge fut, fogyogat útja, ropogva repül a szánka. Szánjával suhan sebésen, mérve hófehér mezőket, tenger téereire térve, beláthatatlan lapályra. (108)

Hajadon haladt feléje, lábolt leffentyús cipővel tengernék jeges mezőin, beláthatatlan lapályon. (112)

Kullervo, Kalervo sarja ló futását visszafogta, száját szóra is nyitotta, igazítva ily igékre: „Gyere szánomba, gyönyörű, kasomba, világ virága!” (118)

Hajadon hevesen mondta, leffentyús cipős felelte: „Halál hágjon föl kasodba, öregördög útitársnak!” (122)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye fűrgéjét faron legyinti, gyöngyös gyepelővel noszítja. Fűрге fut, utat fogyasztva, szánkója szalad nyomában. Szánjával suhant sebésen, mérve hófehér mezőket északi kopár hazában, Lappország lapos vidékin. (132)

Hajadon haladt feléje, cincsatos léány csapongva északi kopár vidékén, Lappország lapos honában. (136)

Kullervo, Kalervo sarja ló futását visszafogta, száját szóra is nyitotta, igazítva ily igékre: „Gyere szánomba, gyönyörűm, takaróm alá, aranyom! Adok almát kóstolóra, mogyorót ropogtatóra!” (144)

Hajadon hevesen mondta, cincsatos csépülte-szidta: „Köpök rossz kasodra, kódis, szánodra, csaló csibésze! Bundádon fagyos fekünni, szánodon sivár az élet!” (150)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye hajadont kasába kapta, fektette a szán farába, bundájával bétakarta, takaróját ráterítve. (156)

Hajadon haragra gerjedt, cincsatos léány csatázott: „Eressz el, bocsáss utamra, hadd fusson a gyöngye gyermek, nő légyen betyár babája, cselédje cudar csihésnek! Szánod szétrúgom különben, léceit léhasogatom, fonatos kasod kidöntöm, rongyos szánkód összerontom!” (166)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye kincsesládáját kinyitva, cifra pántját fölpatintva ezüstpénzt megmutatta, kelméit kiterégette, harisnyát aranykötővel, öveket ezüstcsatokkal. (174)

Lyány a kelmétől juházott, pénztől párolgott haragja, ezüst fénye engesztelte, arany csillogása csalta. (178)

Kullervo, Kalervo sarja, kék lábravalós legénye ott a lányt igén igazta, cicérezgette-bécézte, gyepelőt fogva félkezével, másikkal mellét tapintva. (184)

Lábáról a lányt levette, cincsatos övét megoldva, köpenye alá kerítve, bundájával bétakarva. (188)

Meghozta az Úr a hajnalt, másnapot megadta Isten. Lány a száját szóra nyitva, tudakolta, kérdeve tőle: „Mondd, ki vagy, ki szült világra? Hős legény, hol él családod? Nagy lehet a nemzetséged, fia vagy vitéz atyának?” (196)

Kullervo, Kalervo sarja választát így adta vissza: „Ném születtem nagy családbul, nem nagybul, nem is kicsinybül; középszűrűnek születtem, Kalervo silány fiának, gyámoltalan gyermekének, nagy mihaszna magzatának. De beszélj saját nemedről, hírös hősi nemzetéről, hogyha származásod hírös, lánya vagy vitéz atyának!” (208)

Válaszolt a lány viszontag, így felelt neki szavára: „Ném születtem nagy családbul, ha nem is nagyon kicsinybül, középszűrűnek születtem: Kalervo silány leánya, vagyok gyámoltalan gyermek, sém mire való mihaszna.” (216)

Égyszer kislánykoromban, szerelmes szülém körében erdön jártam eprészgetni, heggyre mentem málnát szedni. Szédégettem-gyűjtöttem, horhosokban himpéréztem; nappal szédve, éjt pihelve. Szédtem egy nap, második nap, harmadik napon neszűdtem: nem tudok hazatalálni. Ösvény csak az őserdőbe, utak csak vadonba vittek. (228)

Ott kuporogtam, zokogtam, egy nap, másnap sírdogáltam; harmadik napon azonban hágtam egy magas halomra, messzi láttató tetőre. Ott hahóztam-hujjogattam, vadon szómat visszaverte, fenyőerdő ráfelelte: „Mit kiáltozol, tē kerge, ügyefogyott, mért üvöltesz? Hiszén úgyszé hallja sēnki, hangod nēm jut el hazáig!” (240)

„Három-négy nap egyhuzamban, tán ötön-haton kērésztil néztem a halál szemébe, várva biztos pusztulásom. Mégis mēgkímélt halálom, nēm vadonban kēlle vesznēm.” (246)

„Bár mēghaltam volna, árva, én nyomorult, veszttem volna! Már attul a másik évben vagy a harmadik tavasszal fűvekké fakadtam volna, virágként virultam volna, lettem vón' szagos számóca, erdei piros bogyóka, ily iszonyatot nēm érve, szörnyű szēgyēnbe nēm esve.” (256)

Mikor mindezt elmesélte, keserűségét kimondta, lēszőkkent a szánülésről, futott a sebēs folyóba, zajló zúgóba ugorva, habzó örvények ölébe. Halálát ott mēgtalálta, önmagát, szēgyēn, mēgölte;

halálban talált nyugalmat, hullámok között kegyelmet. (266)

Kullervo, Kalervo sarja csak lészédélgött a szánrul, fakadt féktelen sírásra, szívet tépő jajgatásra: „Jaj nekem, szegény fejemnek, hogy saját húgommal háltam, anyám méhét meggyaláztam! Jaj, apám, anyám, szegények, jaj szeréncsétlen szülőim! Mért is hoztatok világra, mért szültetek szörnyetegét? Bizony, jobb lett volna nekem születetlen-serdületlen, világra belévetetlen, létre kénytelenítetlen! Bizony, a halál hibázott, betegség balul csinálta, hogy engemet el nem öltek, akár két-napos koromban!” (286)

Vágta nyaklóját vasával, hámszíjait élés késsel, jó paripájára pattant, lovának lapockájára. Vágtatott, amerre vitte, jobbra-balra bódorogva, végül apja udvarára, ért szülője szerűjére. (294)

Kijött hozzá asszonyanyja: „Jaj, anyám, szerelmes dajkám! Ha a fűrdőházat akkor, miután világra jöttem, fojtogató füstre fütöd, retesszel szorosra zárod, gyermekedet füstbe fojtva, akár kétnapos korában, kendőbe bebagyulálva vízbe rékkenttetted volna, bölcsőjét a tűzre téve, réngőjét piros parázsra.” (306)

„Ha valaki kérte volna, nézve bölcsőm hült helyére: szaunánk mért van úgy bezárva? – válaszoltad volna neki: 'Azt a bölcsőt tűzre tettem, az a réngő rég elégett; fürdők magra füllesztettem, malátacsiráztatásra.'” (314)

Anyja akkor szóhoz jutva tudakolta, kérve tőle: „Mondd fiacskám, drágaságom, mi történt veled, mi szörnyű? Mintha holtaknak honábul, tántorognál Tuonelábul!” (320)

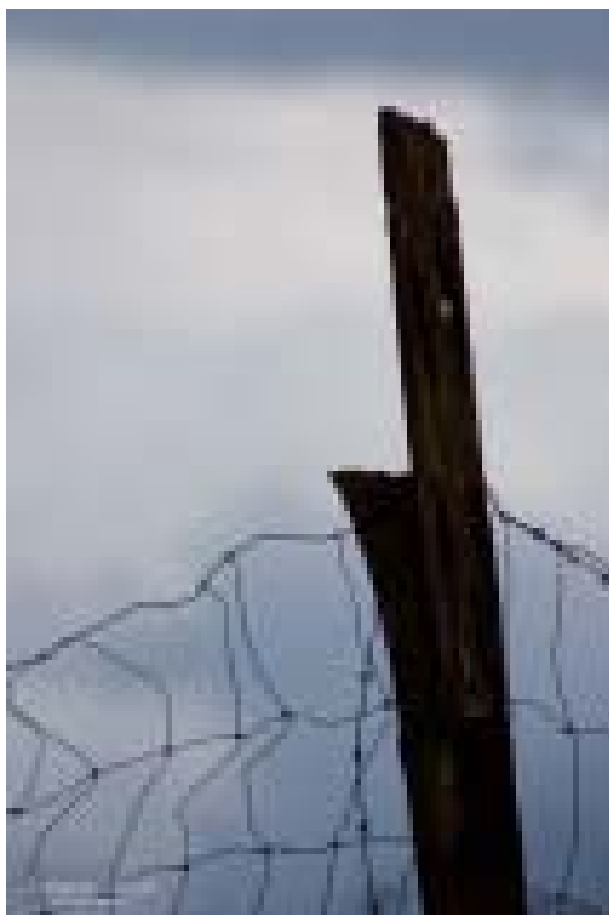
Kullervo, Kalervo sarja szóval mondta, elbeszélte: „Bizony, végzetes a vétkem, iszonyatos dolgok estek, mert saját húgommal háltam, anyám méhét meggyaláztam. (326)

„Jöve áréndás utambul, adópénzünket megadva, találkoztam egy léánnyal, azt a lábáról lévtem. Testvérhúgom volt szegényke, szülötte saját szülémnek.” (332)

„Ő immár magát megölte, meghalt önkéntes halállal, magát a folyóba vetve, forgó örvények ölébe. Hogy magam mitévv légyek, arra nem tudok tanácsot; hol találok még halálom, magamat miként veszejtsem: jussak farkasok fogára, marcangoljon medve mancsa, avagy tengér szörnye tépjén, csuka csontfoga harapjon?” (344)

Asszonyanyja válaszolta: „Në gondolj, fiacskám, arra: në juss farkasok fogára, morgó medvének belébe, tengéri halak hasába, vízi szörnyek prédájára! Élég szélés Suomi földje, hatalmas Savo határa bujdoskolni bűnösöknek, rossztévőknek rejtőkézni, öt-hat esztendőt kihúzni, eltűnni akár kilencre, míg kegyelmet kapsz idővel, évek múlva megbocsátnak.” (358)

Kullervo, Kalervo sarja válaszát így adta vissza: „Nëm mëgyék me nekülőnek, bűneimmel bujdokolni! Elmëgyék halál elébe, pusztulásnak portájára, gyilkos hadba-háborúba, embërvesztő vérmezőre. Áll még Untamoinen háza, gazdájának sëmmi gondja. Apámért bosszút nëm álltam, szüleimért nëm fizettem; nëm juttattam még eszébe, hogyan bánt szëgény-magammal.” (372)

Lulich György fotója